
KOC SIS Bianka Enikő*
A Paksi Atomerőmű bővítésével kapcsolatos egyes vízjogi kérdések**

1. Bevezetés

Ahogy an arról a híradásokból csaknem heti szinten értesülhetünk, a Paksi Atomerőmű bővítése (az úgynevezett Paks II. beruházás/projekt) a hazai energia szektort¹ tekintve az egyik legaktuálisabb, és legfontosabb beruházás jelenleg. Mondhatjuk, hogy az évszázad egyik legjelentősebb ipari beruházása magyarországi viszonylatban. Ennek többek között az a konkrét oka, hogy a Paksi Atomerőmű² Magyarország villamosenergia ellátásában kardinális jelentőségű, ugyanis a termelés³ mintegy 50%-át végzi. A jelenleg működő blokkok viszont technikailag egyre inkább elavultak, így 2032-2037 között leállításra kerülnek. Azonban az így kieső termelőkapacitást feltétlenül pótolni kell (e szükségességet fokozza továbbá az is, hogy számítások szerint a jövőben évente 1%-kal fog nőni a villamosenergia iránti igény hazánkban,⁴ konkrét számokban⁵ kifejezve várhatóan 2027-ig mintegy 5500 megawatt, 2032-re 7000 megawatt új hazai termelőkapacitás létesítésére lesz szükség.)

Az MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zrt.⁶ a konkrét építési tevékenységet még nem kezdte meg, hiszen egy ilyen komplex beruházáshoz rendkívül összetett engedélyezési eljárás lefolytatására, és ennek során számos engedély megszerzésére van szükség melyeknek száma körülbelül hatezerre⁷ tehető. A jelenlegi állás szerint a projekt ezek közül már több mint háromszáz engedélyt megkapott – csak a legfontosabbakat⁸ említve ezek a telephely engedély, a villamos energia hálózathoz történő csatlakozáshoz szükséges elvi kapcsolódási engedély, továbbá a jelen tanulmány témájához szorosan

Bianka Enikő Kocsi: Certain Water Law aspects related to the development of the Nuclear Power Plant of Paks – A Paksi Atomerőmű bővítésével kapcsolatos egyes vízjogi kérdések. *Journal of Agricultural and Environmental Law* ISSN 1788-6171, 2019 Vol. XIV No. 26 pp. 64-95 doi: 10.21029/JAEL.2019.26.64

* dr. jur., Kisgyőr Község Önkormányzata, e-mail: kocsi.bianka7@gmail.com.

** *A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.*

¹ Az energia szektorra vonatkozó jogi szabályozás kapcsán lásd különösen: Olajos & Szilágyi Sz 2012; Bányai 2014; Bányai & Fodor 2013; Szilágyi Sz 2012; Szilágyi Sz 2014.

² Az atomenergia szabályozásával kapcsolatban lásd bővebben: Szilágyi J E 2010.

³ A termelés fenntarthatóságáról, illetve a bővítés szükségességéről lásd bővebben: Csák 2013; Fodor 2013.

⁴ Aszódi 2016.

⁵ Eck 2018, 2.

⁶ A továbbiakban: beruházó.

⁷ Zsiga 2018.

⁸ Zsiga 2018.

illeszkedő környezetvédelmi engedély, illetve az elvi vízjogi engedély, így a következő fontosabb lépés a létesítési engedély megszerzése lesz.

Egy ilyen erőmű üzemeltetése számos környezeti hatással jár, amelyeknek vizsgálata jogi szempontból is érdekes lehet. Ilyenek területek lehetnek például: (a) levegő védelem, (b) zajvédelem, (c) Natura 2000-es területek érintettsége, (d) egyéb természetvédelmi jellegű kérdések, (e) vízvédelem, (f) etc. E területek komplexitása (hiszen az említett kérdéskörök vizsgálata egyenként is akár több tanulmány elkészítésének témájaként szolgálhatna) és a területi korlátok miatt azonban jelen tanulmányban nem kívánok mindegyik területre kitérni, a hatékonyabb elemzés érdekében a hangsúlyt inkább csak a vízvédelem problémakörére szeretném fektetni. Azon belül is főként *a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról szóló 2000/60/EK irányelv*⁹ foglalkozom majd (amelyet Víz keretirányelvként is szokás említeni). Az irányelv¹⁰ rendelkezései közül pedig leginkább a felszíni és felszín alatti vizek jó állapotának elérésére vonatkozó kötelezettség vizsgálata kapcsolódik legszorosabban a témához. S mivel a vízvédelem, vízjog, mint témakör egyértelműen szükségessé, evidenssé teszi, a tanulmány másik sarkalatos pontjaként a Paks II. beruházáshoz kapcsolódó vízjogi engedélyezés folyamatára is bővebben kitérek majd.

Kutatásom során abból a hipotézisből indulok ki, hogy a Duna vízének jó állapotát nem veszélyezteti, és így a VKI vonatkozó rendelkezéseibe sem ütközik a jelenleg zajló Paks II. beruházás.

A hipotézis helyességének vizsgálata érdekében tanulmányomat a környezetvédelmi engedélyezés elméleti vonatkozásainak illetve a vonatkozó jogi szabályozás rövid áttekintésével, a fontosabb elemek kiemelésével kezdem. Ezután pedig röviden összefoglalom majd, hogy hogyan is zajlott a konkrét engedélyezési folyamat a paksi beruházás viszonylatában. Ezt követően pedig a szóban forgó engedélyezési folyamat eredményeképpen létrejött hatásvizsgálati tanulmány egyes releváns elemeit fogom megvizsgálni a víz keretirányelv említett rendelkezésével való összhang szempontjából. Végül részletesen foglalkozom majd a vízjogi engedélyezés egyes szakaszainak bemutatásával – a jogszabályi előírások bemutatásán túl, azzal párhuzamosan a projekt jelenlegi állásának ismertetésével is. E kutatás során tehát olyan kérdésekre keresem majd a választ, mint például: (a) a környezetvédelmi engedélyezés során elkészült hatástanulmány tartalmaz-e vizsgálatokat a Duna vízének jó állapota megőrzésének biztosítottasága kapcsán? (b) Érkeztek-e olyan észrevételek az első- illetve a másodfokú környezetvédelmi engedélyezési eljárás során, amelyek a Duna vízének jó állapota garانتálása szempontjából relevánsak? (c) Ha igen, melyek voltak ezek? (d) Az észrevételek fényében jogszerűen történt-e az első- illetve a másodfokú engedély megadása a paksi beruházás számára? (e) Milyen potenciális hatótényezőkkel, veszélyfaktorokkal kell számolni a vízjogi engedélyezés folyamatában?

Kutatásom során alapvetően törekszem tehát a vonatkozó jogi előírások, illetve az ügyben született jogi dokumentumok bemutatására, értékelésére, de emellett a történeti elemzés módszerét is kívánom alkalmazni.

⁹ A továbbiakban: VKI.

¹⁰ Az irányelv vizsgálata kapcsán lásd bővebben: Gayer 2007; Padisák, Ács, Borics, Buczkó & Grigorszky 2006; Wágner 2004.

2. A környezetvédelmi engedélyezésről általában, és a paksi beruházás kapcsán

A környezetvédelmi engedélyezés¹¹ elméleti, illetve jogszabályi háttérével, valamint a paksi beruházás környezetvédelmi engedélyezésének folyamatával¹² egy korábbi tanulmányomban¹³ már foglalkoztam, ezért jelen tanulmányban ezekre a témakörökre nem kívánok részleteiben kitérni, azoknak csak egy-egy fontosabb elemére, vonatkozására szeretném felhívni a figyelmet ehelyütt.

A Pakson jelenleg folyó atomerőművi beruházás a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény¹⁴ szerinti környezethasználatnak¹⁵ minősül¹⁶, ezért a tényleges építési munkaálatok csak a vonatkozó környezetvédelmi engedély birtokában kezdhetők meg. Ez egy a környezetvédelmi hatóság által kiadott integrált engedély (amelynek típusai: (a) hatásvizsgálat alapján kiadott környezetvédelmi engedély, (b) egységes környezet-használati engedély, (c) környezetvédelmi működési engedély), szektorális engedély, vagy a környezetvédelmi hatóság szakhatósági állásfoglalása alapján más hatóság által kiadott engedély formájában jelenhet meg.¹⁷ A Paksi Atomerőmű bővítése a vonatkozó kormányrendelet szerint olyan tevékenységnek minősül, amelynek megkezdéséhez integrált környezetvédelmi engedély megszerzése, azon belül is környezeti hatásvizsgálat¹⁸ lefolytatása¹⁹ szükséges.²⁰

A konkrét paksi hatásvizsgálati eljárás egy meglehetősen hosszú folyamat volt, közel öt évet vett igénybe, ahogyan azt a lenti ábra is mutatja (lásd az 1. számú ábrát). Ennek oka egyrészt magának az eljárásnak a természetéből is adódik, hiszen már önmagában a környezeti hatástanulmány²¹ elkészítéséhez is alapos vizsgálatok lefolytatása, különböző statisztikák, felmérések elkészítése szükséges, amelyek mind-mind időigényes tevékenységek, illetve hazai és nemzetközi szinten egyaránt szükséges

¹¹ A környezetvédelmi engedélyezés kialakulásáról, történeti vonatkozásairól lásd bővebben: Fodor 1996; Bándi 1989; Radnai 1994.

¹² A Paks II. beruházáshoz kapcsolódó környezeti hatástanulmány összeállítását megalapozó vizsgálati anyagokat lásd az MVM Paks II. honlapon, az alábbi hivatkozás alatt: MVM Paks II. Zrt. c.

¹³ Kocsis 2017.

¹⁴ A továbbiakban: Kvt.

¹⁵ A Kvt. 4. § 9. pontja értelmében környezethasználat alatt a környezetnek vagy valamely elemének igénybevételével, illetőleg terhelésével járó tevékenységet értünk.

¹⁶ A téma szempontjából ezt azért is érdemes kiemelni, mert a tervek szerint az új blokkok hűtéséhez a Duna vizét fogják felhasználni. Ez azonban olyan nagy jelentőséggel bírhat a Duna hőterhelése szempontjából, hogy így az elkészült hatástanulmány egyik kardinális elemét képezi, illetve befolyásolhatja magának a Duna vízének minőségét is (ami már a VKI rendelkezéseit is érinti), így szorosan kapcsolódik jelen tanulmány témájához.

¹⁷ Horváth 2011, 55.

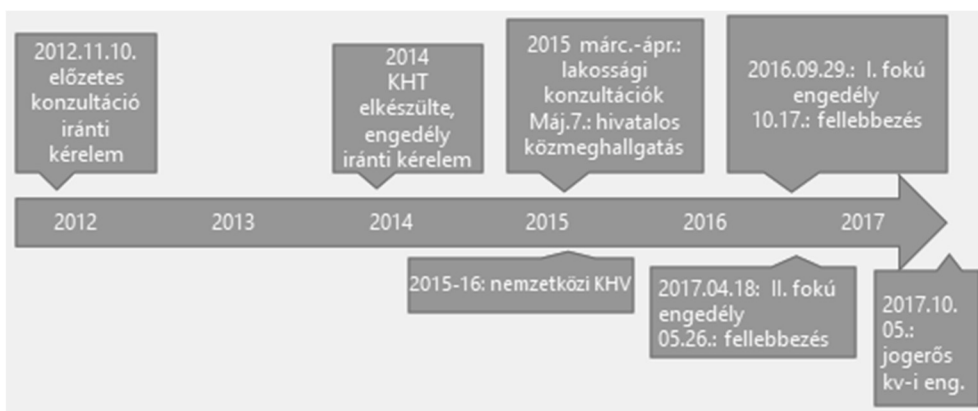
¹⁸ A továbbiakban: KHV.

¹⁹ A KHV-re vonatkozó jogi szabályozásról lásd még bővebben: Csák 2008, 57-64.

²⁰ A környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005 (XII. 25.) Korm. rendelet 1-2. sz. mellékletek.

²¹ A továbbiakban: KHT.

volt lakossági konzultációk, közmeghallgatások tartására. Az elhúzóadás másik oka a ‘zöldek’ aktív fellépése volt. A beruházás ugyanis 2016. szeptember 29-én ugyan megkapta az I. fokú engedélyt, kevesebb, mint egy hónappal később az Energiaklub Szakpolitikai Intézet és Módszertani Központ Egyesület és a Greenpeace Magyarország Egyesület már fellebbezést nyújtott be e határozattal szemben a Pest Megyei Kormányhivatalhoz (annak hiányosságaira hivatkozva).²² A Kormányhivatal azonban helyben hagyta az I. fokú döntést (2017. április 18.-án). Azonban május 26-án az említett két ‘zöld’ szervezet jogorvoslati jogukkal élve benyújtotta keresetét a Szekszárdi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságra. Viszont mivel a Baranya Megyei Kormányhivatal Pécsi Járási Hivatalánál lehetett volna előterjeszteni a fellebbezést, az 30 napon túl érkezett be a Pécsi Közigazgatási és Munkaügyi Bírósághoz, ami így a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasította 2017. október 5-én, tárgyalást nem tartott az ügyben.²³

1. sz. ábra

A Paks II beruházás környezeti hatásvizsgálatának folyamata²⁴

3. A Paksi KHT. releváns elemei a Víz Keretirányelv szempontjából, és azok jogi megítélése

Mindenek előtt fontosnak tartom megjegyezni, hogy a VKI környezeti célkitűzései között az egyik legfőbb célként a felszíni és felszín alatti vizek jó állapotának elérését rögzíti, a vízkörforgás alapvető törvényszerűségeire figyelemmel bíró, integratív, mennyiségi és minőségi aspektusokra egyidőben tekintettel lévő, vízgyűjtő területeken alapuló vízgazdálkodással. Magyarország vonatkozásában e cél elérésére elsődlegesen a 2015-ös évet tűzték ki, azonban e határidőt bizonyos esetekben

²² Erről lásd bővebben: Koritár 2016.

²³ Demokrata 2017.

²⁴ Sajat szerkesztésű ábra, amely a Baranya Megyei Kormányhivatal környezetvédelmi engedély megadásáról szóló 78-140/2016. sz. határozatában (a továbbiakban: I. fokú engedély) szereplő adatok alapján készült.

ki lehet tolni. Mindazonáltal a hosszabbítás végső határideje 2027; kivételesen pedig, azon víztestek esetében, „*ahol a természeti viszonyok olyanok, hogy a célkitűzések nem érhetők el ezen az időtartamon belül*”, vagyis 2027-ig, a tagállamok eltekinthetnek a célkitűzések teljesítése alól. Ezen cél megvalósítása érdekében került sor hazánkban a magyar Vízyűjtő-gazdálkodási terv²⁵ kidolgozására 2010-ben. Ezt a VGT-t az Európai Bizottság időközben megvizsgálta az Európai Unió vízstratégiájának²⁶ készítési folyamatában. E stratégia készítése során ugyanis, a Bizottság ország specifikus ajánlásokat is megfogalmazott a vízyűjtő-gazdálkodási tervek intézkedési programjainak hatékony megvalósítása érdekében. Magyarország esetében például a munkadokumentum a számos pozitív értékelés mellett komolyabb hiányosságokra is felhívta a figyelmet, zömében az állapotértékelések megbízhatósága, a mentességi lehetőségek alkalmazásának indokoltsága és a finanszírozási bizonytalanságok vonatkozásában.²⁷

E vizonylatban (vízjogi szempontból) tehát a beruházás kapcsán az egyik legfontosabb szempont, amire ügyelni kell, hogy az építkezés során ne veszélyeztessék a fent említett felszíni és felszín alatti vizek jó állapotának elérésére vonatkozó célkitűzést.

A paksi KHT elkészítése során ennek megfelelően a Duna és az egyéb környező felszíni vizek vízminőségének vizsgálata folyamán a hatástanulmány készítői figyelembe vették, és összehangolták: (a) a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. (XII.25.) kormányrendeletben foglaltakat; (b) a 2000/60/EK számú Víz Keretirányelv, a hazai Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv és az ebben foglalt monitorozásra vonatkozó szabványok, ajánlások szempontrendszerét; (c) a felszíni vizek megfigyelésének és állapotértékelésének egyes szabályaira vonatkozó 31/2004 (XII.30.) KvVM rendelet szabályait; továbbá (d) a korábban a területen végzett kutatások eredményeit; (e) az EKD során megfogalmazott 8588-32/2012 számú DdKTVF hatósági véleményt; (f) a vizsgált biológiai elemek monitorozásának elvi, tapasztalati megfontolásait.²⁸

A paksi KHT készítői külön fejezetet szenteltek a Duna és egyéb felszíni vizek vízminőségének vizsgálatára, annak víz keretirányelv szerinti megfelelésének ellenőrzésére (ezen eredményeket a KHT 12. fejezete tartalmazza). A konkrét vizsgálat, melyet 2012-2013-ban végeztek a Duna Dunaföldvártól Bajáig terjedő szakaszára, valamint az alábbi víztestekre terjedt ki: (a) Kondor-tó; (b) Halász-tavak; (c) Faddi-Holt-Duna; (d) Tolnai-Északi-Holt-Duna; (e) Sió-csatorna.²⁹ A VKI-nek való megfelelés ellenőrzése érdekében számos vizsgálatot lefolytattak: (a) a víz fizikai, kémiai paramétereinek vizsgálata; (b) fitoplankton vizsgálata; (c) fitobenton vizsgálata; (d) makrofita vizsgálata; (e) makroszkopikus vízi gerinctelenek (makrozoobenton) vizsgálata; (f) halak vizsgálata.³⁰

²⁵ A továbbiakban: VGT.

²⁶ A téma kapcsán lásd még bővebben: Szilágyi J E 2013.

²⁷ Szilágyi J E 2014, 74.

²⁸ MVM Paks II. Zrt. b, 139.

²⁹ MVM Paks II. Zrt d, 16–17.

³⁰ MVM Paks II. Zrt d, 22–39.

A KHT szerint a vizsgált vizekre a projekt létesítési szakaszában az alábbi tényezők lehetnek hatással: (a) talajvízszint süllyesztés során kitermelt talajvíz; (b) tisztított kommunális szennyvíz kibocsátás; (c) rekuperációs vízerőmű létesítése.³¹ A vizsgálatok eredményeként arra jutottak a KHT készítői, hogy ezen tényezők hatása rövidtávú, gyenge, kis jelentőségű, ami monitorozással, a beavatkozások időbeli korlátozásával, a Duna élővilágával kapcsolatos puffer kapacitás kialakításával elkerülhető.³²

Az üzemeltetés szakaszában a KHT szerint viszont már a következő tényezők hatásával kell számolni: (a) vízkivétel a Dunából; (b) a felmelegített hűtővíz dunai bevezetése; (c) technológiai hulladékvíz dunai bevezetése; (d) tisztított kommunális szennyvíz bevezetése; (e) tisztított csapadékvíz dunai bevezetése.³³ E tényezők hatása a vizsgált víztestekre várhatóan hosszú távú, jellemzően közepesen erős, vagy gyenge, illetve kis jelentőségű. Egyedül a hűtővíz kibocsátásának hőterhelése kapott 'nagy jelentőségű' besorolást – ennek kezelésére a KHT az alábbi intézkedési javaslatokat rögzíti: (a) szükség esetén kiegészítő hűtés kiépítése; (b) nyári kisvízes időszakokban szükséges esetben üzemszerű karbantartás, leállás.³⁴

Vízvédelmi szempontból az erőmű működése, üzemelése során a KHT szerint az egyik legfontosabb potenciális veszély faktor tehát annak hőkibocsátása. Erre vonatkozóan az Európai Parlament és a Tanács EC 2006/44/EK irányelv I. melléklete ad korlátokat: (a) a bebocsátási ponttól az áramlás irányában (a keveredési zóna szélén) mért hőmérséklet növekedése pontyos vizek esetében 3 °C-kal lehet nagyobb a nem érintett terület hőmérsékleténél; (b) a bebocsátás eredményeként a hőkibocsátási ponttól az áramlás irányában (a keveredési zóna szélén) mért hőmérséklet pontyos vizek esetében nem lépheti túl a 28 °C értéket. Hazai viszonylatban az általános szabályokat a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól szóló 220/2004. (VII.21.) Korm. rendelet, valamint a vízszennyező anyagok kibocsátásaira vonatkozó határértékekről és alkalmazásuk egyes szabályairól szóló 28/2004. (XII.25.) KvVM rendelet határozza meg. A vízi környezet hőterhelésére vonatkozó határértéket egyedi vizsgálat alapján, a befogadó érzékenységre tekintettel kell megállapítani, figyelembe véve a befogadó terhelhetőségét, valamint a jó kémiai és ökológiai állapot megőrzését. A felszíni víz szennyezettségi határértékeiről és azok alkalmazásának szabályairól rendelkező 10/2010. (VIII.18.) VM rendelet sem tartalmaz hőkibocsátásra, illetve hőterhelésre vonatkozó korlátot. Az ivóvízkivételre használt vagy ivóvízbázisnak kijelölt felszíni víz, valamint a halak életfeltételeinek biztosítására kijelölt felszíni vizek szennyezettségi határértékeiről és azok ellenőrzéséről a 6/2002. (XI.5.) KvVM rendelet 4. számú melléklet I. táblázata tartalmazza a vonatkozó rendelkezéseket. Napjainkig csak néhány felszíni víz kategorizálása történt meg, ezek a 6/2002. (XI.5.) KvVM rendelet 7. számú mellékletében vannak felsorolva, ahol a Duna nincs megjelenítve, tehát a KHT elkészítése során arra a megállapításra jutottak, hogy a jogszabály szerint

³¹ MVM Paks II. Zrt d, 206.

³² MVM Paks II. Zrt d, 213.

³³ MVM Paks II. Zrt d, 214.

³⁴ MVM Paks II. Zrt d, 255.

(a KHT készítésekor a jogszabály 2014. június 07-i állapotát vették alapul)³⁵ nem tartozik a halas vizek közé. A Duna, illetve egyes szakaszainak különböző halas víz kategóriába sorolását ökológiai hatásvizsgálatok alapozzák meg.³⁶

Az atomenergia alkalmazása során a levegőbe és vízbe történő radioaktív kibocsátásokról és azok ellenőrzéséről szóló 15/2001. (VI.6.) KöM rendelet 10. § (1) bekezdése tartalmazza a felszíni vizek és víztartó képződmények hőszennyezés elleni védelme érdekében megfogalmazott előírásokat. A 10. § (1) bekezdés szerint „*kiemelt létesítmény esetén a felszíni vizek és víztartó képződmények hőszennyezés elleni védelme érdekében (a) a kibocsátásra kerülő és a befogadó víz hőmérséklete közötti különbség 11 °C-nál, illetve +4 °C alatti befogadó víz hőmérséklet esetén 14 °C-nál nem lehet nagyobb; (b) a kibocsátási ponttól folyásirányban számított 500 m-en lévő szelvény bármely pontján a befogadó víz hőmérséklete nem haladhatja meg a 30 °C-ot.*” A hőterhelésre vonatkozó egyéb, vízminőség-védelmi érdekből szükséges korlátozásokat a felügyelőség a Kvt. 66. § (1) bekezdése alapján a környezethasználat engedélyezése során állapítja meg.³⁷

A környezetvédelmi engedélyezési eljárás során számos olyan észrevétel érkezett, amelyek a vizek (konkrétan a Duna) jó állapotához kötődnek, annak elérésének veszélyeztetettségét elemzik. Ezek közül a fontosabbak: (a) az I. fokú engedélyezés során észrevétel érkezett arra nézve, hogy a KHT szerint a Duna nem tartozik a friss vizek közé, amivel az észrevételező szerint a környezethasználatnak az volt a célja, hogy ne kelljen betartania a 1,5-5 °C közötti hőmérsékletváltozás határértékeit halfajonként.³⁸ (b) A II. fokú eljárásban a Greenpeace és az Energiaklub (mint fellebbezők) számos észrevételt fogalmazott meg a Duna vízminőségének garantálása kapcsán. Ezek közül főként kettő érdemel kiemelés: (b/1) kifogásolták egyrészt például a nagyvízi mederkezelési terv elkészítésének hiányát; (b/2) másrészt pedig véleményük szerint a Duna hőterhelése és radioaktív kibocsátásokkal való terhelése sérti a VKI és a VGT azon rendelkezéseit, melyek a vizek jó állapotban való tartására vonatkozóan írnak elő kötelezettségeket.³⁹

A fenti észrevételek ellenére azonban megállapítható, hogy az első- majd másodfokú környezetvédelmi engedélyek kiadása jogszerűen történt. Ez (a fentiekkel párhuzamosan) a következők szerint indokolható: (a) A KHT-ban nincs kijelentés arra vonatkozóan, hogy a Duna ne tartozna a friss vizek közé. Viszont a fentebb kifejtett indoklásból következően nem minősül halas víznek, így nem szükséges az e vonatkozású jogszabályi előírásokat betartani a beruházás kivitelezése során.⁴⁰ E vonatkozásban tehát vitathatatlan a környezetvédelmi engedély megadásának jogszerűsége. Azonban véleményem szerint ehhez kapcsolódóan érdemes lett volna legalább egy rövid elemzést tenni a KHT-ban arra vonatkozóan, hogy hogyan érintené a

³⁵ Megjegyzendő, hogy a jogszabály jelenleg hatályos állapotának értelmében sem tartozik a Duna a halas vizek közé.

³⁶ MVM Paks II. Zrt. b, 59.

³⁷ MVM Paks II. Zrt. b, 60.

³⁸ I. fokú engedély, 98.

³⁹ A Pest Megyei Kormányhivatal PE-KTF/203-40/2017. sz. határozata a II. fokú környezetvédelmi engedély megadásáról (a továbbiakban: II. fokú engedély), 21.

⁴⁰ I. fokú engedély, 98–99.

beruházást, és az annak során végrehajtandó feladatokat, amennyiben időközben a Duna felkerülne arra a bizonyos jogszabályi listára, és halas víznek minősítenék. Ugyanis nem kizárt, hogy akár környezeti, éghajlati változások miatt, akár környezetvédők aktivitása miatt előbb-utóbb a Duna vize is megfelel majd a halas vizek kritériumainak, és akkor e jogi minőség változása az erőmű működésére jelentős kihatással lehet, ad absurdum akár akadálya is lehet annak, ami viszont súlyos következményekkel járna hazánk energiaellátását illetően. (b/1) A nagyvízi mederkezelési terv hiányának kifogásolása kapcsán megjegyzendő, hogy e terv elkészülte nem feltétele a környezetvédelmi engedély megadásának, ezt ugyanis csak a beruházás létesítési szakaszában szükséges elkészíteni, amely ahogyan azt a tanulmányom elején is jeleztem, majd csak a következő lépése lesz a projekt megvalósításának. Az engedély jogosságának megadását erősíti, hogy bár az említett terv nem képezi szükséges részét a KHT-nak, annak későbbi szükségességére azonban az I. fokú szakhatóság felhívta a beruházó figyelmét.⁴¹ (b/2) A KHT-ban rögzítésre került, hogy a folyékony radioaktív hulladékvizeket különállóan tervezik kezelni, így azok biztosan nem kerülnek majd a csurgalék- avagy a szennyvizek közé.⁴² Emellett az új blokkok üzemeltetése során keletkező mérleg feletti- és hulladékvizeket kibocsátásukat megelőzően ellenőrző tartályokban fogják gyűjteni, és a tényleges kibocsátás csak szigorú kémiai, illetve radiológiai minősítést követően történhet majd meg. Így tehát az e kibocsátásokból származó hatás sugárvédelmi szempontból várhatóan elhanyagolható lesz.⁴³ Megállapítható tehát, hogy a KHT-ban végzett elemzések szerint a Duna vizének jó állapota nem fenyegetett radioaktív kibocsátások által. Továbbá az eljáró hatóság szerint a VKI sérelme e tekintetben azért sem állapítható meg, mert az irányelv nem tartalmaz sugárvédelemre, radiológiára vonatkozó rendelkezéseket.⁴⁴ (Itt jegyezném meg azonban, hogy az, ha egy jogszabály ‘betűjét’ nem sérti valami, az még nem jelenti feltétlenül azt, hogy az általa kitűzött cél sem került veszélybe. Ezért tehát véleményem szerint annak ellenére, hogy a VKI nem tartalmaz sugárvédelmi rendelkezéseket, még nem jelenti azt, hogy a beruházónak nem kellene mindent megtennie annak érdekében, hogy ne veszélyeztesse a Duna vizének jó állapotát, élővilágát ekképp, hiszen a szabályozásba annak szellemiségét, céljait tekintve akár ez is beletartozhat. A dilemmához hozzátartozik, hogy ugyanakkor érthető az is, ha a nem kötelező elemek vizsgálatára a beruházó kisebb hangsúlyt fektet, hiszen ez az egyébként is hosszas engedélyezési eljárást még inkább elhúzná, ami ad absurdum akár a beruházás meghiúsulásához is vezethet.) Mindemellett a KHT tartalmazza a Duna hőterhelésével kapcsolatos modellezési metodikát és az elvégzett vizsgálatok eredményeit, a meglévő és az új blokkok együttes hatásainak elemzését – amelyet az azt vizsgáló szakhatóság szakmai szempontból megfelelőnek talált.⁴⁵

⁴¹ II. fokú engedély, 26.

⁴² II. fokú engedély, 26.

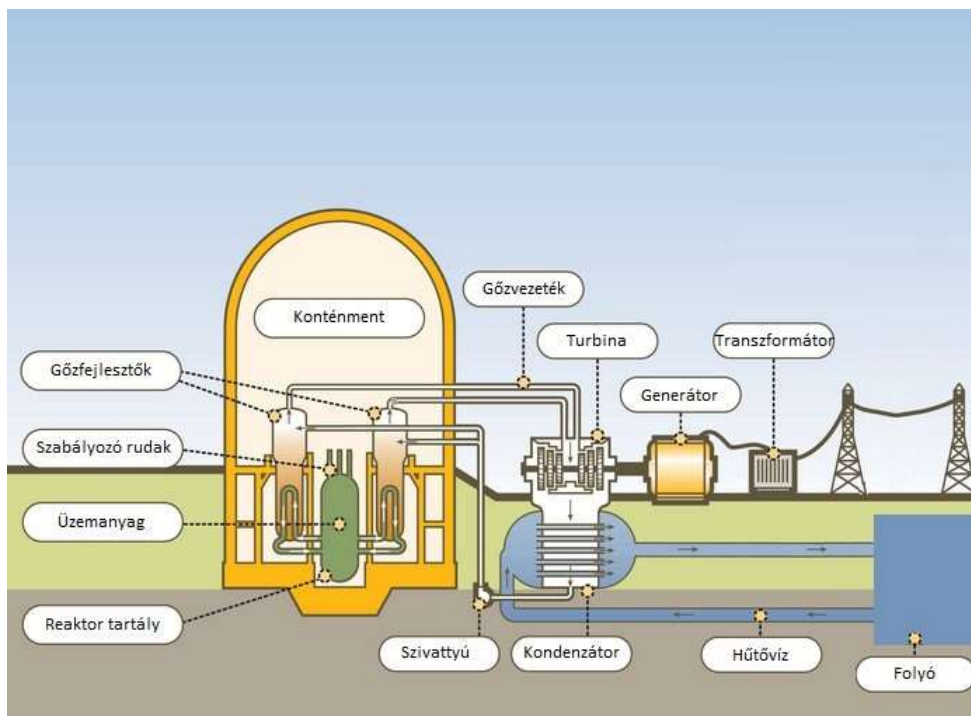
⁴³ II. fokú engedély, 49.

⁴⁴ II. fokú engedély, 49.

⁴⁵ II. fokú engedély, 51.

4. Vízjogi engedélyezés

Ahogy arra a tanulmány elején is utaltam, a paksi bővítés egyik oka a jelenlegi reaktor blokkok technikai elavultsága, működési engedélyének lejártja. Éppen ezért, illetve a minél hatékonyabb és biztonságosabb villamosenergia termelés érdekében a Paks II. beruházás folyamán építeni tervezett reaktorok a tudomány jelenlegi állása szerinti legfejlettebb technológiával készülnek majd, úgynevezett 3+ generációs blokkok építésére készülnek. A tervek szerint orosz fejlesztésű VVER-1200 típusú blokkok fogják alkotni Paks II-t, amelyeknek működése nyomott-vizes technológián alapul. E technológia bemutatása, elemzése nem célja a tanulmánynak (rövid áttekintés céljából lásd a 2. számú ábrát), azonban ehelyütt annyit érdemes rögzíteni, hogy ahogyan az az elnevezésből is sejthető, működéséhez víz szükséges, hiszen ezáltal állítható elő az a gőz, aminek segítségével történik a villamosenergia termelés, illetve az erőmű hűtéséhez is vizet kell használni.⁴⁶

2. számú ábra
A VVER-1200 típusú blokkok működésének egyszerűsített folyamatábrája⁴⁷

⁴⁶ Zsiga 2018.

⁴⁷ Az ábra forrása: Zsiga 2018.

Részben az erőmű elhelyezkedéséből, részben a folyó vízhozamából adódóan erre a célra egyértelműen a Duna a legalkalmasabb.⁴⁸ Ehhez azonban, hogy a folyó vizét ilyen módon fel tudják használni, vízilétesítmény építésére van szükség, illetve maga a tevékenység értelemszerűen vízhasználattal jár, ami viszont a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény⁴⁹ 28/A. § (1) bekezdése értelmében engedélyköteles tevékenység.

A Vt. fent említett paragrafusa rögzíti továbbá a vízjogi engedélyezés szakaszait, altípusait. Ezek a következők: (a) elvi vízjogi engedély; (b) vízjogi létesítési engedély; (c) vízjogi üzemeltetési engedély; (d) megszüntetési engedély (jóllehet ez utóbbi típus már nem a létesítéshez, működtetéshez kapcsolódik, de a teljesség kedvéért érdemes megemlíteni, hogy a jogszabály értelmében az effajta létesítmények megszüntetése is engedélyköteles tevékenység – környezeti érdekekre⁵⁰ való tekintettel); (e) külön engedély szükséges a szénhidrogén-kitermelési céllal mélyített, de arra alkalmatlan kutak termásvíz-kitermelési célú hasznosítására – ezt az engedélyt természetesen szintén a vízügyi hatóság adhatja ki.

A Paks II. beruházás szempontjából ezen engedélyezési szakaszok közül jelenleg az első három típus⁵¹ bír jelentőséggel.

A jogszabályi előírások értelmében az *elvi vízjogi engedély* megszerzése egy ilyen jellegű beruházáshoz nem kötelező, csak egy opcionális⁵² lehetőség. Ennek a lényege, hogy a tervbe vett vízgazdálkodási cél megvalósításának általános műszaki megoldási lehetőségeit, feltételeit határozza meg, tehát ez a típusú engedély önmagában a konkrét vízimunka elvégzésére, vízilétesítmény megépítésére, illetőleg vízhasználat gyakorlására még nem jogosít fel.⁵³ Az elvi vízjogi engedély egyik kulcsfontosságú jellemzője, hogy (amennyiben a döntés alapját képező körülmények és a jogszabályok időközben nem változtak) a hatálya alatt köti a vízügyi hatóságot a vízjogi létesítési engedélyezési eljárás során hozott döntésnél, az abban foglalt vízgazdálkodási előírások és feltételek tekintetében.⁵⁴

⁴⁸ Korábban a Paksi Atomerőmű megépítése előtt több helyszínt is vizsgáltak – például a Tisza mentén is vizsgáltak helyszíneket, azonban a Tisza alacsonyabb vízhozama miatt e helyszíneket kizárták a lehetőségek köréből. – Portfolio 2017.

⁴⁹ A továbbiakban Vt.

⁵⁰ A megszüntetés feltételeiről, folyamatáról lásd bővebben: 72/1996. (V.22.) Kormányrendelet a vízgazdálkodási hatósági jogkör gyakorlásáról 4/A. §.

⁵¹ Jóllehet később a megszüntetési engedélyezési eljárás lefolytatására is szükség lesz majd, de ez már nem kapcsolódik szorosan vett értelemben a jelen tanulmány témájához, így ennek részletezésével a továbbiakban nem foglalkozom.

⁵² 72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet 28/A. § (2) bekezdés.

⁵³ 72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdés.

⁵⁴ 72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet 2. § (4) bekezdés.

A konkrét paksi beruházás esetében az MVM Paks II. Zrt. 2014. december 13-án nyújtotta be kérelmét az illetékes Fejér Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatósághoz az elvi vízjogi engedély iránt.⁵⁵ A kérelem benyújtását követően jóllehet sor került néhány hiánypótlási felhívásra, de ezek teljesítése megtörtént, így a vállalat 2017. június 12-én megkapta az engedélyt.⁵⁶

Tekintettel a projekt jelenlegi állására érdemes a már többször hivatkozott vonatkozó kormányrendelet egy rendelkezését kiemelni. A 2. § (6) bekezdése ugyanis azt mondja ki, hogy „*az elvi vízjogi engedély az abban meghatározott víziumunka vagy vízilétesítmény vízjogi létesítési engedélyének véglegessé válásáig, de az elvi vízjogi engedély jogerőre emelkedésétől számított legfeljebb 2 évig hatályos, amely egy esetben, legfeljebb egy évvel meghosszabbítható, ha a kiadásának alapjául szolgáló körülmények (feltételek) változatlanok.*” Könnyen kiszámolhatjuk tehát, hogy az elvi vízjogi engedély a 2019-es év közepéig hatályos, meghosszabbítása esetén pedig legfeljebb 2020-ig. Az eredeti tervek szerint 2018. szeptemberében került volna sor a létesítési engedély kérelem benyújtására, azonban csúszások (ennek legfőbb oka az uniós vizsgálatok elhúzódása) miatt erre egyelőre még nem került sor.⁵⁷ Amennyiben a 2019-es évben beadásra kerül a létesítési engedélykérelem, és annak elbírálása is időben megtörténik, az engedély tehát még hatályban lesz. Azonban az említett mozzanatok bármelyikének további csúszása esetén az engedély hatályát veszti mire a ráépülő vízjogi létesítési engedélyt megszerezhetné a beruházás. Jogi szempontból ez ugyan nem fogja veszélyeztetni a beruházás megvalósítását, nem feltétlenül fog további csúszásokat eredményezni, hiszen – ahogyan azt már korábban is említettem – az elvi vízjogi engedély kérelmezése opcionális, megléte nem előfeltétele a vízjogi létesítési engedélynek. Ami potenciálisan bonyodalmat okozhat ebben a feltételezett helyzetben, az az, hogy a vízügyi hatóság már nem lesz kötve elvi vízjogi engedélyben foglaltakhoz, így esetlegesen eltérhet az abban foglalt vízgazdálkodási feltételektől, előírásoktól. Az ilyen eltéréseknek való megfelelés pedig további csúszásokat okozhat. Jóllehet ez csak egy hipotetikus feltevés, de mindezek ellenére érdemes odafigyelni erre a potenciális veszélyfaktorra is. A beruházás megvalósításának elhúzódása esetén ugyanis tovább növekedhetnek a kiadások. Továbbá ha 2026. március 15-én is túl húzódik a megvalósítás folyamata, akkor előállhat az a helyzet, hogy az Orosz Kormánytól e célra felvett hitel visszatörlesztését még a projekt befejezése előtt meg kell kezdeni.⁵⁸ Véleményem szerint mindezeknek akár az is lehet a következménye, hogy Magyarország további hitel felvételre kényszerül a megnövekedett kiadások fedezése miatt.

⁵⁵ Aszódi 2015.

⁵⁶ Eck 2018, 28.

⁵⁷ Világgazdaság 2018.

⁵⁸ Az orosz hitel keretében felvett kölcsön egyenlegének visszafizetése módjáról az Oroszországi Föderáció Kormánya és Magyarország Kormánya között a Magyarország Kormányának a magyarországi atomerőmű építésének finanszírozásához nyújtandó állami hitel folyósításáról szóló megállapodás kihirdetéséről szóló 2014. évi XXIV. törvény 3. cikke ekképp rendelkezik: „*A Magyar Fél 21 éven keresztül minden év március 15-én és szeptember 15-én fizeti vissza a Hitel ténylegesen felhasznált összegét, azzal, hogy az első részlet a paksi atomerőmű 5. és 6. erőműblokkja üzembe helyezésének dátumához legközelebb eső március 15-én vagy szeptember 15-én, de legkésőbb 2026. március 15-én esedékes.*”

Az elvi vízjogi engedély megszerzését követően a vízjogi engedélyezés folyamatában a következő mérföldkő a *vízjogi létesítési engedély* megszerzése. Ezen engedély megszerzése tehát már kötelezettség, nem csak lehetőség – a vonatkozó kormányrendelet konkrétan az építető, a tulajdonos illetve a vagyongekezelő feladataként rögzíti ezt.⁵⁹ Az engedély lényege, hogy az abban meghatározott jogok gyakorlása és kötelezettségek teljesítése mellett feljogosítja birtokosát az engedélyben meghatározott vízimunka elvégzésére, vízilétesítmény megépítésére.⁶⁰ Kiadása határozott időtartamra szól, azonban a vonatkozó feltételek fennállása esetén hatálya meghosszabbítható.⁶¹

A Paks II. beruházás jelenlegi állása szerint a projekt megvalósításában a létesítési engedély kérelem benyújtása lesz a következő lépcsőfok. Ez a projekt egyik legjelentősebb ‘engedély csomagja’, hiszen ennek birtokában a tényleges, fizikai megvalósítás is megkezdődhet majd. Ebben a szakaszban kerül majd sor tehát a vízjogi engedélyezési eljárás lefolytatására is, amelynek anyagai tehát egyelőre még nem nyilvánosak (illetve feltehetően még összeállítás alatt áll).

A vízjogi engedélyezés harmadik szakaszában szerezhető meg a *vízjogi üzemeltetési engedély*, amely tehát (az elnevezésből is következően) az adott létesítmény üzemeltetéséhez szükséges, vagyis csak ennek birtokában van lehetőség a vízhasználat gyakorlására, a vízilétesítmény használatbavételére. Ezt az engedélyt annak kell kérelmeznie, aki a vízhasználat vagy a létesítmény üzemeltetésével járó jogokat és kötelezettségeket közvetlenül gyakorolja, illetve teljesíti.⁶² Ebben az engedélyezési szakaszban különösen az alábbiakat⁶³ vizsgálják: (a) a vízjogi létesítési engedélyben, az engedélyezési tervdokumentációban foglaltak teljesítését; (b) a 72/1996. (V.22.) Kormányrendeletben, valamint a létesítési engedélyben meghatározott rendelkezésekre figyelemmel a próbauzemeltetés eredményét, illetve az erre vonatkozó adatokat; (c) víziközművek esetén az üzemeltetési szabályzatot és a víziközmű üzemeltetésével összefüggő jogszabályban meghatározott egyéb követelményeket; (d) a vízhasználatra külön jogszabályban meghatározott előírások megtartására vonatkozó adatokat; (e) felszín alatti vízkészletekre települt vízilétesítmény esetén a külön jogszabályban meghatározott műszaki dokumentációt. A vízjogi üzemeltetési engedély tartalmát is meghatározza a vonatkozó jogszabály. Eszerint az eljárás tárgyától, valamint a létesítmény jellegétől függően legalább az alábbi elemekről kötelezően rendelkezni kell: „(a) az engedélyezett vízilétesítményről és a vízhasználatról, ideértve mindazokat a vizsgáldalkodási, vízvédelmi adatokat, amelyek a létesítmények üzemeltetését, a vízhasználat gyakorlását jellemzik, valamint a tevékenység gyakorlása során végzendő önellenőrzés feltételeit; (b) a jogszabály alapján megállapítható üzemeltetéssel összefüggő feltételekről, jogokról és kötelezettségekről; (c) ha a létesítési és üzemeltetési engedély jogosultjának személye nem azonos, az üzemeltetés jogcíméről, figyelemmel a vízilétesítmény vizsgáldalkodási rendeltetésére és tulajdonára; (d) az engedély hatályáról; (e) a vízhasználat gyakorlása vonatkozásában a vízkészletjárulék fizetési kötelezettség fennállására, a fizetési mentességre vagy a részleges mentesség feltételeire vonatkozó

⁵⁹ 72/1996. (V.22.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdés.

⁶⁰ 72/1996. (V.22.) Korm. rendelet 3. § (6) bekezdés.

⁶¹ 72/1996. (V.22.) Korm. rendelet 3. § (7) bekezdés.

⁶² 72/1996. (V.22.) Korm. rendelet 5. § (1) bekezdés.

⁶³ 72/1996. (V.22.) Korm. rendelet 5. § (3) bekezdés.

*jogszabályi követelményekről.*⁶⁴ A vízügyi hatóság döntésében az engedély hatályának megállapítása során különösen a létesítmény vízgazdálkodási rendeltetését, műszaki jellemzőit, az üzemeltetéssel összefüggő és engedélyben előírt egyéb feltételeket értékeli és veszi figyelembe.⁶⁵

5. Konklúziók

Mindezek alapján kutatásom eredményeképp megállapíthatom, hogy hipotézisem, mely szerint a Duna vízének jó állapotát nem veszélyezteti, és így a VKI vonatkozó rendelkezéseibe sem ütközik a jelenleg zajló Paks II. beruházás, igazolást nyert. E megállapításra pedig a bevezetésben is rögzített alábbi kérdések vizsgálatával jutottam tehát: (a) a környezetvédelmi engedélyezés során elkészült hatástanulmány tartalmaz-e vizsgálatokat a Duna vízének jó állapota megőrzésének biztosíthatósága kapcsán? (b) Érkeztek-e olyan észrevételek az első- illetve a másodfokú környezetvédelmi engedélyezési eljárás során, amelyek a Duna vízének jó állapota garantálása szempontjából relevánsak? (c) Ha igen, melyek voltak ezek? (d) Az észrevételek fényében jogszerűen történt-e az első- illetve a másodfokú engedély megadása a paksi beruházás számára?

A fent leírtak összességüként, és az említett kérdések megválaszolásaként megállapíthatjuk, hogy a paksi beruházásra vonatkozó környezeti engedélyezési folyamat során elkészült hatástanulmány részletesen foglalkozik a Duna vízének jó állapota megőrzésének biztosíthatósága elemzésével. Konkrétan a hatástanulmány⁶⁶ 11. (A Duna medermorfológiájának és hőterhelésének modellezése) és 12. (A Duna és egyéb felszíni vizek vízminőségének vizsgálata a víz keretirányelv szerint) fejezetei foglalkoznak e kérdéskörrel. A környezeti engedélyezés folyamán (mind az első- mind a másodfokú eljárás folyamán) számos olyan észrevétel érkezett az eljáró hatóságokhoz, amelyek a Duna vízének jó állapota garantálása szempontjából relevánsak. Ezek közül a legfontosabbak olyan kérdéskörökre vonatkoztak, mint (a) a Duna vízének besorolása (friss víz, halas víz), (b) mederkezelési terv, (c) radioaktív kibocsátások, hőterhelés hatása a Duna vízére. A beérkezett észrevételek ellenében is megállapítható azonban, hogy mind az első- mind a másodfokú környezetvédelmi engedély megadása jogszerűen történt – az elkészült hatástanulmány e vonatkozásban nem hiányos, és nem sérti a víz keretirányelv vizsgált rendelkezéseit (jóllehet az irányelv céljait jobban szolgálná, ha egyes esetekben a dokumentum szellemiségét is figyelembe vennék annak betűje mellett).

Azokban az első észrevétel kapcsán a tanulmány egy megállapítását fontos ehelyütt konklúzióként is kiemelni. Ugyanis véleményem szerint érdemes lett volna legalább egy rövid elemzést tenni a KHT-ban arra vonatkozóan, hogy hogyan érintené a beruházást amennyiben időközben a Duna felkerülne arra a vonatkozó jogszabályi listára, és halas víznek minősítenék.

⁶⁴ 72/1996. (V.22.) Korm. rendelet 5. § (4) bekezdés.

⁶⁵ 72/1996. (V.22.) Korm. rendelet 5. § (5) bekezdés.

⁶⁶ A hatástanulmány egyes fejezetei, illetve a közérthető összefoglaló letölthetők az alábbi hivatkozás alatt található linkre kattintva: MVM Paks II. Zrt. a.

Ebben az esetben ugyanis előfordulhat, hogy többlet köteleességek is hárulnának a beruházóra,⁶⁷ illetve magának a beruházásnak a kivitelezésén is módosítani kellene (jóllehet, a megfelelő módosítások elvégzése esetén a Duna vízminőségének romlása továbbra sem fenyegetne veszéllyel).

A KHT 12. fejezete foglalkozik tehát konkrétan a VKI-nek való megfelelés vizsgálatával. Ez a fejezet számos hatótényezőt azonosít be a projekt létesítési és üzemeltetési szakaszában egyaránt. Ezek azonban a vonatkozó intézkedési javaslatok betartása esetében nem jelentenek veszélyt a Duna, és a környező víztestek vízminőségére.

A tanulmány egy másik nagy témája a vízjogi engedélyezés, így részletesen elemzi ennek szakaszait, melyeket tehát a paksi bővítés kapcsán is le kell folytatni – ezek a következők: (a) elvi vízjogi engedély; (b) vízjogi létesítési engedély; (c) vízjogi üzemeltetési engedély. A projekt jelenlegi állása szerint ezek közül az elvi vízjogi engedélyt már megszerezte a beruházás, a vízjogi létesítési engedélyhez szükséges kérelem, dokumentáció összeállítása jelenleg zajlik, és ez utóbbihoz kapcsolódó eljárás zökkenőmentes lefolytatása esetén pedig körülbelül 2020-ban kerülhet sor majd a vízjogi üzemeltetési engedélykérelem benyújtására.

E folyamattal kapcsolatban érdemes azonban kiemelni a tanulmány egyik következtetését. Ugyanis jogszabályi előírások miatt a már megszerzett elvi vízjogi engedély hatálya legfeljebb 2019 júniusáig (meghosszabbítás esetén 2020-ig) áll fenn. A Paks II. beruházás eredeti tervei szerint 2018. szeptemberében került volna sor a létesítési engedély kérelem benyújtására, azonban csúszások miatt erre egyelőre még nem került sor. Amennyiben a 2019-es évben beadásra kerül a létesítési engedélykérelem, és annak elbírálása is időben megtörténik, az engedély tehát még hatályban lesz. Azonban az említett mozzanatok bármelyikének további csúszása esetén az engedély hatályát veszti mire a ráépülő vízjogi létesítési engedélyt megszerezhetné a beruházás. Jogi szempontból ez ugyan nem fogja veszélyeztetni a beruházás megvalósítását, nem feltétlenül fog további csúszásokat eredményezni, hiszen az elvi vízjogi engedély kérelmezése opcionális. Ami potenciálisan bonyodalmat okozhat ebben a feltételezett helyzetben, az az, hogy a vízügyi hatóság már nem lesz kötve elvi vízjogi engedélyben foglaltakhoz, így esetlegesen eltérhet az abban foglalt vízgazdálkodási feltételektől, előírásoktól. Az ilyen eltéréseknek való megfelelés pedig további csúszásokat okozhat, aminek következtében tovább növekedhetnek a kiadások, ami esetleg odáig is vezethet, hogy Magyarország további hitel felvételre kényszerül.

Összességében azonban megállapítható, hogy a paksi beruházás a későbbi létesítési, üzembehelyezési, illetve üzemeltetési szakaszok jogszerű lefolytatásának függvényében nem jelent veszélyt a Duna (illetve egyéb, környező felszíni vizek) vízminőségének jó állapota elérése szempontjából.

⁶⁷ E köteleességek egyébként az egész beruházás költségét is növelhetnék adott esetben (pl. akár csak bizonyos épületrészek tervrajzának módosításának költsége), ami kihatással lehet a beruházás jövőbeni megtérülésére is. Ez pedig például az Európai Bizottság által is vizsgált állami támogatás kérdéskörét illetően is fontos tényező.

Jelen tanulmány mindazonáltal számos egyéb további kutatást szükségeltető kérdést felvet. Ilyen lehet például, a már említett, kapcsolódó környezetvédelmi kérdések vizsgálata a környezetvédelmi engedélyezési eljárás kapcsán: (a) levegő védelem; (b) zajvédelem; (c) Natura 2000-es területek érintettsége; (d) egyéb természetvédelmi jellegű kérdések; (e) etc. De még fontosabb lehet annak vizsgálata, hogy az említett területeken jelentkező problémakörök milyen hatással vannak egymásra, illetve hogy összességében nézve milyen kihatásokkal járhat ez magának az egész beruházásnak a jogi megítélésére. Esetleg vonhatóak-e le olyan általános következtetések, amelyek a jövőre nézve fontosak lehetnek (akár a Paksi Atomerőmű későbbi még további bővítése tekintetében, akár más egyéb erőmű építése vonatkozásában Magyarországon, vagy például nemzetközi viszonylatokban). Végül pedig érdemes lenne még más országokban zajló atomerőmű bővítésekhez kapcsolódó környezetvédelmi engedélyezési eljárásokat⁶⁸ is megvizsgálni (pl. Finnország, Lengyelország, Szlovákia, etc.).

⁶⁸ Hasonló témában lásd például: Fodor 2010.

Irodalomjegyzék

1. Aszódi A (2015) *Jelentés a Paksi Társadalmi Tanács számára a Paksi Atomerőmű teljesítményének fenntartásával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról*, augusztus 31., http://www.paks2.hu/hu/Dokumentumtarolo/20150831_P2_Jelentes_PTT.pdf [2018.11.09.]
2. Aszódi A (2016) *A paksi kapacitás-fenntartási projekt aktualitásai*, előadás, Miskolci Akadémiai Területi Bizottság Klub, Miskolc, 2016. május 25.
3. Bándi Gy (1989) A környezeti hatásvizsgálat ma és holnap, *Magyar Jog* 36(4), pp. 317–327.
4. Bányai O & Fodor L (2013) Some environmental law questions related to the extension of Paks nuclear power plant, *Environmental Engineering and Management Journal* 13(11), pp. 2757–2763.
5. Bányai Orsolya (2014) Energiajog az ökológiai fenntarthatóság szolgálatában, Dela Könyvkiadó Kereskedelmi és Szolgáltató Kft, Debrecen.
6. Csák Cs (2008) *Környezetjog I. kötet. Előadásvázlatok az általános és különös részi környezetjogi gondolkodás köréből*, Novotni Alapítvány, Miskolc.
7. Csák Cs (2013) A jogi szabályozás aktualitásai a fenntarthatóság jegyében, *Műszaki Földtudományi Közlemények* 84(1), pp. 72–79.
8. Demokrata (2017) *Jogerős a Paks 2 beruházás környezetvédelmi engedélye*, október 26., <http://www.demokrata.hu/hir/belfold/jogeros-paks-2-beruhazas-kornyezetvedelmi-engedelye> [2017.10.27.]
9. Eck J (2018) *Paks II.: 2009-2018 – és tovább*, szeptember 20., http://magyarenergetika.hu/wp-content/uploads/2018/09/MESZ_2018/Eck_Jozsef.pdf [2018.11.09.]
10. Fodor L (1996) A környezeti hatásvizsgálat intézményének kialakulása, szabályozásának alapkérdései, *Magyar Közigazgatás* 46(12), pp. 727–734.
11. Fodor L (2010) A környezeti hatásvizsgálat osztrák szabályai, a magyar és az európai közösségi joganyag tükrében, *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis* 8(8), pp. 69–93.
12. Fodor L (2013) Néhány jogi kérdés a Paksi Atomerőmű bővítése kapcsán, *Miskolci Jogi Szemle* 8(2), pp. 23–42.
13. Gayer J (2007) Víz keretirányelv, *Vízmű Panoráma* 15(1), pp. 16.
14. Horváth Sz (2011) Általános rész, in: Miklós L, szerk., *A Környezetjog alapjai*, JATEPress, Szeged.
15. Kocsis B E (2017) Application of rights included in pillars of Aarhus Convention during the environmental impact assessment of the Paks II. investment, Az Aarhusi Egyezmény alappilléreit alkotó jogok érvényesülése a Paks II. beruházásra vonatkozó környezetvédelmi engedélyezés során, *Agrár- és Környezetjog* 12(22), pp. 77–101.
16. Koritár Zs (2016) *Paks II környezetvédelmi engedélye jogszabálysértő és megalapozatlan*, október 18., <https://tinyurl.com/y8t4ava5> [2017.03.30.]
17. MVM Paks II. Zrt. a, *Környezeti Hatástanulmány*, <https://tinyurl.com/y6utw7pw> [2018.11.06.]

18. MVM Paks II. Zrt. b, *Új atomerőművi blokkok létesítése a paksi telephelyen, Környezeti tanulmány, Közérthető összefoglaló*, <https://tinyurl.com/y8ju7xr6> [2017.05.28.]
19. MVM Paks II. Zrt. c, *Vizsgálati anyagok*, <https://tinyurl.com/ybseokxw> [2017.06.24.]
20. MVM Paks II. Zrt d, *A Duna és egyéb felszíni vizek vízminőségének vizsgálata a víz keretirányelv szerint*, <https://tinyurl.com/ydyg6cqn> [2018.11.06]
21. Olajos I & Szilágyi Sz (2012) A kistelepüléseken létrejövő távhő és termeletetési rendszerek energijogi problémái, *Magyar Energetika* 19(6), pp. 22–27.
22. Padisák J, Ács E, Borics G, Buczkó K & Grigorszky I (2006) A Víz Keretirányelv és a vízi habitatdiverzitás konzervációbiológiai vonatkozásai, *Magyar Tudomány* 167(6), pp. 663–669.
23. Portfolio (2017) A szomszédodban is megépülhetett volna Paks 2?, április 1., <https://tinyurl.com/ycz85uae> [2018.11.08.]
24. Radnai A (1994) A környezeti hatásvizsgálat alkalmazása Magyarországon, *Magyar Közigazgatás* 44(4), pp. 245–247.
25. Szilágyi J E (2010) Az atomenergia szabályozása, in: Szilágyi J E, szerk., *Környezetjog II.: Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*, Novotni Alapítvány, Miskolc.
26. Szilágyi J E (2013) Az EU és Magyarország vízstratégiája, *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* 31, pp. 475–497.
27. Szilágyi J E (2014) A magyar víziközmű-szolgáltatások és a Vízkeretirányelv költségmegtérülésének elve, *Miskolci Jogi Szemle* 9(1), pp. 73–94.
28. Szilágyi Sz (2012) Környezeti hatásvizsgálat a csernelyi biomassa alapú energetikai rendszer vonatkozásában, in: Csák Cs, szerk., *Jogtudományi tanulmányok a fenntartható természeti erőforrások témakörében*, Miskolci Egyetem, Miskolc, pp. 170–179.
29. Szilágyi Sz (2014) The legal doctrinal basis of energy efficiency, in: Szabó Miklós, szerk., *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai* 14., Gazdász-Elasztik Kft., Miskolc, pp. 269–275.
30. Világgazdaság (2018) *Paks II. létesítési terveit várja a magyar fél*, november 20., <https://tinyurl.com/ycrqjpkx> [2018.11.22.]
31. Wágner J (2004) Gondolatok a 2000/60/EK direktíva (Víz Keretirányelv) közigazgatási vonatkozásairól, *Magyar Közigazgatás* 54(2), pp. 109–115.
32. Zsiga F (2018) *Minden, amit a Paks II. megvalósításáról tudni érdemes – Összefoglaltuk, folyamatosan bővítjük a legfontosabb információkat*, július 26., <https://tinyurl.com/y9c6nonw> [2018.11.05.]